

**Paola Delton, Costumi popolari dell'Adriatico orientale,
Centro di ricerche storiche Rovigno, Rovigno – Trieste,
2020., 224 str. ISBN: 978-953-7891-25-1.**

Centar za povijesna istraživanja Rovinj ustanova je s dugom tradicijom povijesnih i društveno-humanističkih istraživanja usmjerenih prvenstveno na talijanske nacionalne zajednice koje žive i djeluju na području Istre, Rijeke i Dalmacije.¹

Recentno izdanje „Costumi popolari dell'Adriatico orientale” (u slobodnom prijevodu: „Tradicijnsko odijevanje na istočnom Jadranu”) svjedoči o tome da su istraživanja koje Centar provodi već 50 godina relevantna i drugim zajednicama na širem jadranskom području. Godine 2020. svjetlo dana ugledala je iznimno vrijedna publikacija autorice Paole Delton koja ne samo da otkriva i publici predstavlja bogatu likovnu kolekciju Centra već promišljenim i minucioznim istraživačkim, uredničkim i literarnim vještinama pred čitatelje donosi kombinaciju povijesnog prikaza početaka etnoloških istraživanja na istočnom Jadranu, crtice iz teorija identiteta, povijesne činjenice kao kontekst nastanka prikazanih radova, njihove tehničke i sadržajne opise te interpretaciju vrijednosti Zbirke s naglaskom na njezinu višeslojnost. Delton će u uvodu naglasiti kako se pod tradicijskim odijevanjem, odnosno narodnom nošnjom u doslovnom prijevodu, ne podrazumijevaju folklorizirane inačice narodnih nošnji koje su do danas opstale na identitetskoj i društveno-simboličkoj razini, već sveukupnost odjevnih predmeta i ukrasa koji su se u prošlosti upotrebljavali u svakodnevnicima i posebnim životnim prilikama, a koji su posredstvom ovih grafika stigle do čitatelja.

Knjiga „Costumi popolari dell'Adriatico” objavljena je u izdanju Centra za povijesna istraživanja Rovinj u sklopu serije Collana degli Atti. Sadržava vizualni prikaz i tekstualnu interpretaciju 231 grafike, uglavnom bakroreza, na

¹ https://crsr.org/hr/o_nama; pristupljeno: 20. 11. 2021.

220 stranica. Osim u tiskanom izdanju, dostupna je u digitalnom formatu na stranicama Centra.

Publikacija je podijeljena u tri dijela.

U uvodnom dijelu autorica nas upućuje u koncept publikacije i kontekst nastanka Zbirke grafika koja je nastala početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća na inicijativu profesora Giovannija Radossija i čije obogaćivanje novim akvizicijama traje do danas. Najveći dio zbirke čine bakropisi uz nekoliko litografija i velik broj grafika uključenih u publikacije koje su dio bogatog knjižnog fonda Centra. Većina grafika uokvirena je i izložena u prostorijama Centra. Radovi koji se interpretiraju datiraju uglavnom u 19. stoljeće, uz iznimku bakroreza Cesarea Veccellija iz 1590. godine, osam grafika koje nastaju kao prateći vizuali Fortisova „Putu u Dalmaciju” iz 1774. godine te četiri grafike iz publikacije Jacquesa Grasseta de Saint-Sauveura (1784. – 1787.) koje prikazuju tradicijsko odijevanje zajednica diljem svijeta. Grafike prikazuju šire jadransko područje, ne isključivo otočno i primorsko, već ono od Kranjske na sjeveru, tršćanskog zaleđa sjeveroistočno, Gabele kao najistočnije zahvaćene granice sve do Boke kotorske na jugu. Takva politika otkupa, a kasnije i uredništva, upućuje na senzibilitet djelatnika Centra za interkulturalne susrete i odnose koji su se događali na ovom području i koji su se uzajamno obogaćivali tijekom stoljeća. Kako Delton navodi, cilj njezina rada nije etnički definirati likove prikazane na grafikama, već uputiti na kulturnu raznolikost i kulturne razmjene koje su iz tih izvora evidentne.

Radi lakšeg čitanja Delton je grafike grupirala i predstavila prema temi, autoru ili izvoru. Takvih je grupa devetnaest i svaka donosi nekoliko sadržajno povezanih grafika. Drugi dio publikacije posvećen je upravo kontekstualizaciji i opisivanju grafika prema navedenom uredničkom ključu. Putovanje u prošlost tradicijskog odijevanja na istočnom Jadranu započinjemo Fortisovim romantičarskim pogledom na Dalmaciju. Upoznajemo stanovnike Boke kotorske, Makarske i Zadra. Nastavljamo po grupama pod nazivom (u slobodnom prijevodu) *Žena iz Istre*, zatim *Župa Kotor*, *Suveniri iz Istre*, *Muškarac iz Istre*, *Žena iz Pule – malog istarskog mjesta*, *Talijanke iz Vodnjana*, *Muškarac iz Dubrovnika*, *Venecijansko odijevanje i Tršćansko odijevanje* koje donose grafike s prikazom različitih zanimanja. Slijede *Nevjesta s Pelješca*, *Mladenci iz Sinja*, *Muškarac iz okolice Splita*, *Odijevanje u okolici Trsta*, *Dubrovački trgovac*, *Seljanka iz okolice Labina*, *Ćići*, *Vodnjanka u ljetnoj opravi* i, konačno, *Rovinj – tri sadelline*. Nazivi se uglavnom odnose na prvu grafiku u skupini pa prividno mogu zavarati i dati naslutiti da se u grupi nalaze isključivo nošnje iz spomenutog mjesta. Tome nije uvijek tako. Iza tih naziva sakrili su se i Ličani, uskoci, Riječani, Koprani, Benkovčani i drugi. S obzirom na to da je većina grafika nastala kao pratnja putopisima ili tekstovima čiji je cilj opis dalekog i stranog kroz prizmu narodnih nošnji, ova je publikacija vrijedna i zbog sadržajnih opisa tih publikacija.

Treći dio donosi katalog grafika s osnovnim tehničkim specifikacijama: nazivom, inventarnim brojem, datumom, posvetom (ako postoji), tehničkim detaljima, autorom i natpisima na grafici. Iako bi bilo poželjno da je svaka grafika

otisnuta na posebnom listu da bi se lakše uočili svi detalji, činjenica da se na jednom mjestu mogu vidjeti i saznati pojedinosti o tim grafikama opravdava takav izbor.

Ako se ovom radu može naći zamjerka, onda bi to jedino mogao biti izostanak prijevoda na hrvatski i engleski jezik. Predstavljeni radovi i prateća analiza vrijedan su doprinos lokalnim zajednicama u procesima valorizacije vlastite baštine te izvor saznavanja ne samo etnolozima i povjesničarima talijanskog govornog područja nego i hrvatskog, slovenskog, crnogorskog i bosansko-hercegovačkog. Tome valja pridodati i brojne međunarodne znanstvenike koji se bave ovom tematikom i kojima je uvid u ovaj materijal zasigurno vrijedan.

Vjerujem da će prikaz ove iznimne publikacije u *Zborniku Lovranščine* pridonijeti njezinoj popularizaciji te će tako bogatstvo tradicijskog odijevanja istočne jadranske obale doprijeti do velikog broja ljubitelja povijesti i kulturne baštine.

Tamara Nikolić Đerić